

1 A Rábaköz természetföldrajzi adottságai, mint erdészeti termőhelyi , tehát fatermesztési tényezők.

A Rábaköz természet-és termelésföldrajzi táj összterülete 1138 km², 95 %-a Győr-Moson-Sopron megyéhez tartozik, **a megye területének 1/4-e.**

A Rábaköz határai : Ny-on a Répce É-D-i szakasza keskeny árterének bal parti , azaz a Cser kistáj felőli szegélye; DNy-on a Kisalföld, mint síkság Rábapaty~Répcelak/Nick közötti „öble”, D-en a Rába mai főága árterének jobb parti, a Kemeneshát lábától Marcaltóig tartó szegélye, K-en Marcaltó alatt az egykori Mező-Rába (ma: Marcal) jobb parti, a Pápai-félmedence ill. a Kisalföldi meszes homokpuszta terasz-pereméig tartó ártere egészen a Rába mai főága (egykor számos !) győri torkolatáig.

É-on a Rábaköz határa a Hanság - ez a határ a legújabb földrajzi szakirodalomban valahol Kapuvár-Kistölgyfapusztától Bősárkány vasútállomásig húzott hullámzó vonal: ahol jellegzetesen túlnyomó többségben van a tőzeges, lápos rész, az már Hanság, ahol csak foltokban, sávokban van tőzeg - amely egykori lápos területeket a nép ugyancsak „hany”-nak hívja - az még Rábaköz; majd K-ÉK-re „fordul” a Hanság és a Rábaköz közös határa, és (Lébény térségéig) a fenti „tőzeg~nem tőzeg” elvet követve: Tárnokrét után átlépi a főcsatornát ill. a mai, szabályozott Rábcát, és Lébény ill. Mosonszt.miklós falutól délre elhaladva eléri a vasút-M-10-es sávját, mint dűnesort, amelyet követve eljut Győrig.

A Répce É-D-i szakaszának keskeny sávja a *Répce-mente* nevet viseli; a Mező-Rába (utóbb: Ó-ill. Régi-Rába, ma: a művileg belevezetett Marcal legalsó szakasza) és a mai főág köze a *Mező-Rába-zug** ; a Bősárkány-Maglóca-Barbacs-Bágyogszovát-Bodonhely közti, zömmel dűne-soron futó mai közl. út nyomával azonos vonaltól ÉK-re eső rész a *Tóköz*; minden „egyéb” - és ez az össz-Rábaköz zöme - *a tulajdonképpeni*

(= a szűkebb értelemben vett) *Rábaköz*.

*esetleg *Dombiföldi-köz* neve is lehetne = ez az antik Mursella / mai Kis-Árpás/Dombiföld alapján alkotott név;

A 40-es majd a 60-as években a Rábaköz É-ÉK-i 1/4-e a 49. = *Hanság* erdőgazdasági tájba sorolták be. {ld. Babos I.: Magyarország táji erdőművelésének alapjai. Bp.1954. 152.old. Nem tért el ettől a megnevezéstől és besorolástól a Magyarország erdőgazdasági tájainak erdőfelújítási, erdőtelepítési irányelvei és eljárásai c. monográfia III. kötele : „Kisalföld erdőgazdasági tájcsoport”, Bp. 1963. 111.old. sem }

A Rábaköz D-i közel 3/4-e a 44 a = *Kemenesi-fennsík* nálunk képtelen nevét viseli, és csak töredéke a 44 b = *Rába-völgye* valós kistájrészet-nevet.

Ma [még*] valamennyi szakmai - erdőtervezési, stb. - utasítás e beosztásra és megnevezésre alapozódik.

*Az MTA „Magyarország tájfeldrajza” c. monográfia Bp. 1975-ös 3. sz., a Kisalföldet is tartalmazó kötete szerkesztésében az 1963-as „táji technológiai útmutató” több erdész szakember szerzője is közreműködött. A Kisalföld ún. közép-és kistáj-beosztásában és azok megnevezésében - a valósághoz ill. a társtudományokhoz igazodva - *jelentősen eltértek* a ma még hatályos erdőgazdasági tájbeosztástól.

Mivel az Állami Erdészeti Szolgálat terveiben szerepel a „táji technológiai útmutató” aktualizált változa-tának megszerkesztése - amelyben természetszerűleg át kell állni az MTA említett tájbeosztására, neve-zéktanára, hiszen 25 év óta már az egész ország azt használja - , nekünk erdészeknek szakmánkon belül is közhasználatúvá kell tennünk a táj népe által mindig is használt, egyúttal a tudományoknak is megfelelő valós „**Rábaköz**” kistáj-és erdőgazdasági táj-megnevezést.

A Rábaköz kistájs csoport (szubrégió) a Kisalföld nagytáj Győri-medence középtájának része.

A földtörténeti ókori kristályos kőzetű hegység - a „kisalföldi masszívum” - a harmadkori miocén közepén kezdett el süllyedni; oly gyorsan, hogy rövidesen tenger - az ún. Pannon beltenger - borította el a már korábban erodált felszínét. A pannon időszak második felében már nemcsak tengeri, hanem tavi, ill. a környező hegységekből eredő folyóvízi hordalékok is rárétegződtek az említett kristályos kőzetű aljzatra. A pannon (egyúttal a földtörténeti harmadkor) végén és a negyedkor elején - részben a Kisalföld-peremi bazalt-vulkánosság hatására - a korábbi süllyedés megfordult: a rétegek kiemelkedtek a vízből. Mintegy 2 millió évvel ez előttig - az akkori tereplejtési viszonyoknak megfelelően - a Gráci-félmedence vizei, így a Rába is dél felé fordult, a Mura-Dráva irányába; a mai Csert a lajtahídvégi kapun betörő és délre forduló Duna, a még meg sem lévő Rábaköz majdani területét pedig a mindenkor alsó szakaszukon észak-dél „nyomvonalú” (Kárpátok-menti) folyók - Morva, Vág - harántolták.

Kb. 2 millió éve a Kárpát-medence megbillent: a Duna K-re fordult és utóbb áttörte a mai visegrádi kapuját; a Gleichenberg-Keszthely „vonal” gerincként kiemelkedett, elválasztva a továbbra is D-re forduló Zalát az *ekkortól* ÉÉK felé folyó, a Kisalföldre érve sok ágú, hatalmas deltát kialakító Rábától. Kb. 900.000 év óta - több eljegesedési hullámmal és köztük enyhébb időszakokkal - a földtörténeti negyedkor *jégkorszak* nevű része hatására a Rába különböző szemcse-összetételű folyóvízi hordalékokat rétegez a teljes deltája = a mai Rábaköz területére. Mivel idő közben a Nagy-Duna jobb parti Kisalföld-rész közepe ismét süllyedni kezdett - ez a mai Hanság-medence - , a Rába északon rakta le a legvastagabb folyami hordalékát: ez Csorna térségében mintegy 100 m-es, (míg a Rábaköz déli-délnyugati peremterületein csak 10-20 m-es a jégkorszaki üledék-összlet).

A Rába-delta kialakító fattyúágai: a Répce mai alsó szakasza, a „kapuvári” Kis-Rába, a Tordosa, a „csornai” Keszeg-ér, a Linkó, a Szili-ér, és a geológiai törésvonal feletti, egykor meanderező mai főág elődei a Rábaköz D-DK-K-i szegélyén.

Az egész Rábaköz *síkság*, ezen belül *ártér azaz többletvíz-hatású terület*; 1783 = a Rába-szabályozás kezdete óta *a gátakon belül: hullámtér, a gátakon kívül: ármentett oldal*. E síkságból néhány homok-dűne emelkedik a többletvíz hatástól független térszínbe; ezek tehát eredetileg is *klímazonális területek* - a Rábaköznek mindössze kb. 5 %-a - , amelyek anyagát a szél a kiszáradó Rába-ágak medréről ill. a Hanságból fújta ki és halmozta fel egykor; ma főleg a Tóközben és a 85.sz. út mentén található. A 95 %-nyi arányú hidromorf területen = az ártéren az élővilág, így az erdők szempontjából is különös jelentősége van a természetes *mikro-domborzatnak: az alacsony- vagy a magasártéri fekvésnek*. További fontos tényező a *vizek áramló ill. pangó jellege*; a Rábaköz túlnyomó részén mind a felszíni, mind a talajvizek áramló jellegűek, és *eredendően gyengén savanyú kémhatásúak*. A rábaközi öntéshordalék is *mozaikos* településű, amely a helyszíni termőhely-értékelést különösen hangsúlyossá teszi, beleértve a *talajhibák* helyi észlelését és értékelését is.

A Rábaköz *mezoklimája* (ez ártéren, azaz többletvíz-hatású = hidromorf fekvésben a többletvíz párolgása okozta mikroklíma folytán csak áttételesen érvényesül):

--- napfénytartam 1900-2000 óra/év, (nyugatról kelet felé haladva növekszik);

--- a nyár és a tél hőmérséklet-különbsége Magyarországon itt a legkisebb; az itt leghidegebb január és legmelegebb július különbsége csak kb. 21-22 °C;

--- a nyarak többségét az óceáni, páradús légtömegek dévényi kapun keresztüli beáramlása jellemzi; a nyarak kisebb hányadában (= *aszályos évjáratok*: ilyen volt 2001, 2002, 2003 szomorú sorozata, amely hihetetlen mértékű erdei száradékot produkált *minden korosztályban és minden fafajnál*, még az őshonos és szárazságtűrőnek tartott csertölgynél vagy a telepített hosszútűs fenyőknél is) Kárpát-medencei vagy Kelet-európai központú anticiklonok forró-száraz légtömegei érik el dél vagy délkelet felől a Rábaközt is;

--- az évi középhőmérséklet (Csorna 1901-1950) 9,8 °C, az utóbbi évtizedekben pár tized fokkal emelkedő; a tavasz általában 2 héttel korábban jelentkezik, mint pl. az ország keleti felén;

--- az évi átlagos csapadék (Csorna 1901-1970) 645 mm, az utóbbi másfél évtizedben azonban megnőtt az

aszályos évjáratok gyakorisága, így a csapadékösszeg is jelentősen csökkenhet egy-egy évben (ld. fent említett utóbbi 3 év);

--- a havas napok átlagos száma (1901-1950) 22 nap/év, de előfordulhatnak gyakorlatilag hó-mentes telek is a Rábaközben;

--- a Kisalföld (benne a Rábaköz is) a Kárpát-medence szélkapuja; az uralkodó szélirány : északnyugati;

--- az MTA fent említett 1975-ös monográfiája háttér-anyagai szerint a Borhidi-féle ún. szémi-ariditási index-számítás szerint a Lébény-Marcaltó sávtól NY-ra a mezoklíma már *cseres-tölgyes övbeli* ,[ligetes-fás (ún. *erdős-)*sztyepp csakis *vagy* sekély-sülevényes, *vagy* laza talajszövetű-talajszerkezetű termőhely-mozaikokon, *vagy* délies kitétségű rézsűkön, *vagy* felszínre bukkanó magas sótartalmú foltokon - vagy:

ezek kombinációján - létezhethet, tehát *nem mezoklimatikus* okokból].

A Rábaközben - mint minden ártéren - termőhelyileg is mindenkor „a víz az úr”.

A Rábaköz a Rába deltáját alkotó vízrendszer által épített hordalékkúp, amelynek Ny-i szegélyén a Répce, K-i szegélyén a Marcal hordalékai is jelen vannak egy-egy keskeny sáv formájában. Ugyanis a Rába-delta ágrendszeréhez tartozik a korábban említett „kapuvári” Kis-Rába, „csornai” Keszeg-ér, stb. mellett az évszázadokig Mező-, Ó- vagy Régi-Rába nevű legkeletebbi ág is, amely a Marcaltőnek nevet adó eredeti Marcal-torkolat 19/20. sz.-forduló körüli megszüntetése és a vizeknek a Mező-Rábába vezetése óta „hivatalosan” a Marcal legalsó szakasza Győrig, (Marcal-árvizek esetén egyébként korábban sem tudta befogadni a Rába Marcaltőnél a Marcal teljes vízhozamát, hanem „kemény” vízének és meszes hordalékának egy része mindig is a Mező-Rábába került).

A Rába mai főmedrének esése Nick fölött fkm-enként több, mint 50 cm, Marcaltőnél már csak 30 cm, R.csécsény-nél már csak 20 cm, a győri (gyirmóti) mai Marcal-torkolat alatt pedig mindössze 9 cm. Ugyanakkor a Nick-Kapuvár ill. a Nick-Bősárkány közti terep esése olyan jelentős, hogy az eredetileg (tehát a gátak közé szorítás előtt) a Kisalföldre Nick környékén bezúduló Rába-vízhozam - ágakra szakadva - elsősorban É felé keresett magának lefolyást, folyamatos áradásaival „áldva-verve” a Rábaköz túlnyomó részét.

A Rába vízjárása „heves”: az alpesi-alpokalji vízgyűjtő területén lehulló ill. elolvadó csapadék dөmping-szerű lezúdulása miatt (a gátak közé szorítása óta) vízjárásában Marcaltőnél + 6 m, Győrnél + 8 m lehet a legmagasabb vízhozamhoz tartozó vízállás a legalacsonyabbhoz képest, ugyanis a gátak közti távolság = a hullámtér össz-szélessége Marcaltő felett mindössze 200 m-nyi, alatta Árpásig fokozatosan nő, de az Árpás és Győr közti szakaszon is mindössze csak 400 m-nyi.

A szabályozás nemcsak gátépítéseket, hanem kanyar-(meander-) keresztülvágásokat is jelentett: csak a Sárvártól a torkolatig vett szakaszon 80 meandert harántoltak, ami által a folyó e szakasza kb. 50 km-nyivel lett rövidebb, mint akár még a 18.sz. közepén is volt.

A Rába-szabályozás zöme 1783-1893 között történt, de időnként azóta is volt/van ún. *mederrendezés, ami a kotrások miatt a környező területek talajvizeit „magával rántja”*: korábban bő talajvíz-ellátású területeken nem lehet vízigényes fafajokkal erdősíteni.

A Rábaközben (is) igyekezett az ember védekezni a kisebb elöntések ellen a nagy szabályozások előtt is, ill. igyekezett az ártéri anyagmozgatást biztosítani: rözsefonatokkal megerősített nyúlgátakat építettek, amelyek ősi népi neve *eszteró*, (a 16.sz.-tól már írások is említik őket), ezek zöme ma széna-ill. faanyaghordó útként funkcionál; helyenként az új, nagy méretű Rába-gátakra is „átvitte” a nép az „eszteró” nevet.

A Rába által „vezényelt”, de a mikrodomborzattól ill. az altalaj = a geológiai rétegek adottságaitól is függő rábaközi

talajvizek *évi átlagos* mélysége éppen úgy mozaikos jellegű, mint a talajok termőképessége: a szárazulati hóolvadás ill. a tartósan magas Rába-vízállások idején ez persze m-es nagyságrendben megemelkedik, száraz periódusokban pedig ugyancsak sok m-rel mélyebben is elhelyezkedhet a talajvíz-tükör. *A Rábaköz ma is alapvetően hidromorf = többletvíz hatása alatt álló termőhelyek mozaikhalmazából áll*; eredeti klímazonális = csapadékfüggő, többletvíz-hatástól „független” (a többletvizekkel legfeljebb a táji mezoklíma - a páradúság - révén kapcsolatba kerülő) térszín a Rábaközben eredetileg alig volt, a maiak zöme korunk víz-„szabályozásának” a következménye.

A Rába főmedre ma általában Marcaltő térségéig szállít kavicsot, alatta csak finomabb szemcséjű hordalékokat. A jégkorszakban azonban a Rába egyik őmedre által a kavics „elkalandozott” ÉNY-on egészen a Fertő mai medencéjéig is, de a 85-ös út vagy a Csorna-Szombathely vasútvonal rábaközi szakasza környéki kavicsbányák szintén jelzik, hogy az egykor más éghajlati és vízjárási viszonyoknak megfelelően ez *akkor* lehetséges volt.

Az utóbbi 13.000 évben - a delta-alkotó ágakat kivéve - Rábaköz zömébe a Rába áradásai „csak” homokot, iszapot és agyagot hordtak: tehát ezek a talajképzők; (a jégkorszak végi légköri porból kiülepedett löszök zöme a csurgalékvizek révén a medrekbe, onnan a Dunába mosódott le, tehát alig van mára nyomuk a Rábaközben).

Kiváló minőségű - az ipar által is használt - agyaglencsékre „települt” a csornai és a beledi cserép-és téglagyártás. Talajművelés = energia-ill. költségigény szempontjából a Rábaközt jól reprezentáló egykori Csornai Járás mezőgazdaságilag művelt területeinek 9 %-a volt lápos, 6 %-a homokfrakciójú föld, 60 %-a pedig könnyű vályog, azaz a földek 3/4-e könnyen művelhető, míg 15 %-a nehéz vályog, 10 %-a pedig agyag, azaz összesen 1/4-e nehezen művelhető föld.

Az év zömében alig áramló ill. pangó talajvíz esetén zömmel ásványi alkotórészekből álló „közegből” *régi* talajok, zömmel szervesanyagúakból *láptalajok* keletkeznek hidromorf körülmények között, míg az év zömében jól áramló talajvíz esetén mindenkor

öntéstalajok, (szerencsétlenebb, mert megtévesztő nevükön „mocsári” talajok). Klímazonális helyzetben arid viszonyok közepette, vagyis amikor nagy gyakorisággal deficit a termőhely vízmérlege, *mezőségi* azaz *csernozjom* talajok képződnek, míg *humid* viszonyok között, tehát amikor a klímazonális, többletvíz-hatástól mentes termőhely vízmérlege pozitív, *barna erdőtalajok* képződnek, ez utóbbiak azonban csakis akkor, ha az erdőborítás legalább 2-3 ezer évig zavartalan.

A KSH szerint művelési ág-megoszlás szempontjából a Rábaköz 4 %-a „kivett” (=nem termő, pl. belterületek, utak, bányák), 71 %-a szántó, 18 %-a gyepek, 1 %-a gyümölcs, a nádas elenyésző, és mindössze 6 %-a erdő(!) - ezzel a legerőtlenebb táj a 18-19 %-os erdősültségű megyénkben. Ugyanakkor - és ezt nem a KSH-tól tudjuk - a Rábaköz *fásításokban - fasor, facsoport, fás legelő - leggazdagabb tájunk*, ez utóbbiak - tehát **a fásítások - adják elsősorban a rábaközi tájkép igazi karakterét, vizuális vonzerejét, azaz látványosságát.**

A Kr.e. 5.é. óta folyamatosan lakott a Rábaköz. A magyar honfoglalás után, de még az Árpád-korban is a Ny-i határ védelme volt az egyik legfőbb feladata az itt élő, legalább 90 %-ban eredetileg is magyar nyelvű népességnek (= későavar kori, a honfoglalást megérő népek, közöttük jelentős számban székely-magyarok + Árpád hét-magyar népe). Határvédelemre a Rábaközbe is telepítettek eredetileg török nyelvű népeket, elsősorban besenyőket. Csekély szláv népesség elszórtan még a honfoglaláskor is élt itt, de - miként a besenyők is - hamar elmagyarosodtak. A németesség a tatárjárás majd a török-vész után tervszerű betelepítéssel került ide. A cigányok jelenléte csak a közelmúltban lett jelentősebb, korábban állandó ittlétük nem bizonyítható.

Az erdőtlenség emberi tevékenység = a mezőgazdálkodás következménye. A középkorban és az újkor elején a vásár-és vámjegyzékek szerint „jó évben” évi 40.000 db szarvasmarhát hajtottak fel helyi, ill. távolsági (bel-és külföldi) piacokra, továbbá sertést is ugyancsak 10.000-es nagyságrendben, utóbbiak zömét a kukorica honosítása előtt az erdőn makkoltatták, a szarvasmarhák zömét pedig az erdőn legeltették. Mindez a természetes felújulást negatív befolyásolta. A fel nem újuló, viszonylag magas fekvésű, ezért árvizekkel kevésbé sújtott erdőket letarolás után kítuskózták, zömükből - akkor még - kaszáló vagy legelő lett, kisebb részükből szántó.

Mind a természetes (= régi talajt jellemző), mind az imént említett módon művileg kialakított gyepek közül a

kaszálókat a franciaperje, a réti ecsetpázsit, a réti perje és a sédbúza jellemezte és jellemzi, a legelőket pedig az angolperje, lápi dinamikába hajló, pangó talajvizű részeken még a kékperje is. Új erdő telepítéseink egy részének is ezek a területei.

Az erdők messze túlnyomó többsége - az alacsony ártéri puhafa(=fűz-hazai nyár-) ligeterdő mellett - a magasártéri keményfás (tölgy-kőris-szil-)ligeterdő volt az eredeti helyzetben is, --- őshonos faállományok esetében ma is.

Néhány szakmatörténeti érdekesség : a ma Babóthoz tartozó Ordód település neve az „erdő” szó L-d képzős mélyhangrendű változata, és már az Árpád-korban említik, Ardód-Ordód alakban. Ugyancsak az Árpád-korban Vágon szakember-őseink, az erdő-óvók (is) éltek. Nagy Lajos király özvegye 1440. június 3-13. között Mihályiban az akkori kastélyban pihent meg Ny-ra menekülése közben, és a SzentKoronát ezen idő alatt egy, a kastély kapuja mellet álló vén fűzfa odvába rejtette el.

A helyi alapanyagra épülő fafeldolgozásnak messze földön a leghíresebb falva a Rába-közben Kisfalud volt, ahol szekereket, szánkókat, bognár-termékeket (keréktaip, -agy, -küllő, szerszám-nyelek), ún. hidas-ólatokat, ács munkákat (pl. vízi malmokat is, hajó-malmokat is) készítettek, értékesítési célból is. De a kereskedelem számára a tájban készített fa alapanyagú járművek közül híres volt még a szanyi kocsi, vagy a csornai lőcsős kocsi is.

A Rábaköz tűzifa-feleslegének zöme (a vasút előtt) fogaton Bécsbe, vízen Győrbe került. A rábaközi apró-, sőt mini-falvas településrendszer - a megye aprófalvainak több, mint 1/3-a ma is itt van, noha a Rábaköz területe a megyének csak 1/4-e - nem kedvezett a nagyipar betelepülésének, annál inkább általában a háziiparnak, ezek sorában pl. az említett kézi fafeldolgozó munkáknak is.

Táji erdőtörténeti érdekesség: a kisalföldi gyertyános-kocsányostölgyes szubreliktum erdőtársulások a megyében ma még itt található meg legnagyobb számban, részben már helyi önkormányzati természetvédelmi oltalom alatt. (A 2004-es vándorgyűlésen a rábakecöli erdőfelújítás bemutató e társulások területén volt, a különféle korú faállományok fafaj-gazdagságát is jelezve: KST, MK, VSZ, MSZ, GY, KH, MJ, CSNY).

A rábasebesi flóra szubreliktum érdekességei (a gyertyán mellett): medvehagyma*, varázslófű, odvas keltike, hóvirág, tavaszi tözike*. (*=a Rába folyásának ennél lentebbi szakaszain medvehagyma és tavaszi tözike már nem található).

A páli flóra szubreliktum érdekességei (a gyertyán mellett): kapotnyak, berki szellő-rózsa, szagos müge, odvas keltike, sárga árvacsalán.

A bogyoszlói flóra fásszárúi közül a kisjégkorszak óta szubreliktumként fennmaradt tatárjuhárt kell kiemelni, a bogyoszlói Tölös kedves lágyszárúja - mint a rábakecöli vagy a páli ártéré is - [az odvas keltike mellett] a hófehér virágú berki szellőrózsa (Anemone nemorosa).

A bogyoszlói Tölös - a máig megőrzött nevén - a Rábaköz írásban legrégebben említett erdőtömbje: 1588-ban is már így hívták, elnevezésében is utalva főfafajára.

Mai magánerdő gazdálkodás a Rábaközben.

A Kisalföldi Erdőgazdaság Rt. 3 erdészeti üzeme - közülük elsősorban a kapuvári székhelyű Rábaközi Erdészet - szakirányítja a rábaközi magánerdők össz-területének kerekítve az 1/3-át.

További, valamivel több, mint 1/3-nyi erdőterületen erdőbirtokossági társulatok; egyéb társult

erdőgazdálkodási formák (zömmel: közös képviselőjük a bejelentett erdőgazdálkodó); erdész szakemberek, mint *integrátorok* által irányított formációk; és erdész szakember szakirányította ún. 1/1-es tulajdonú magánerdőkben folyó *egyéni* erdőgazdálkodás folyik. És még mindig *rendezetlen* erdőgazdálkodású a rábaközi magánerdőknek több mint az 1/4-e. Az utóbbit leszámítva: mindegyik fent említett formájú magánerdő gazdálkodásban található, bemutatható a Rábaközben példaértékű, minta-szerű is, a „jó átlagot” felmutató is, meg „nem egészen ilyen” is; (utóbbira egyértelmű esetek az ÁESZ szankció-„tárában” bármikor fellelhetők).

A kárpótlás, ill. részarány-tulajdon kiosztása során erdőtulajdonhoz jutó magánszemélyek erdőgazdálkodóként történő regisztrálása az Állami Erdészeti Szolgálatnál napjainkban is folyamatos, de ma már csak azok jelentkeznek, akik erdejükkel éppen kezdeni szeretnének valamit, és ezt engedélyeztetni szeretnék. Ahol ezt mindmáig nem tették meg, annak oka lehet egy-egy erdőtömbön, vagy akár erdőrészleten belül a kis részarány-tulajdon, ezáltal a nagy taglétszám (legtöbbször nincs, aki felvállalja a közös erdőgazdálkodás, tehát a társulás megalakításának a megszervezését). Tipikus az is, hogy (kora, méretei, egészségi állapota, stb. miatt ma még) kis piaci értékű a faállomány, vagy felújítatlan és/vagy elbozótosodott az egykori vágásterület. Emberi gyarlóságoktól sem mentes néha a dolog: bár adott részarány-tulajdonos tudja, hogy ki a tulajdonostársa, de éppen azzal nem hajlandó együttműködni hivatalosan. Reméljük, hogy

mivel az EU a magánerdő gazdálkodó pályázataira csakis erdőfelügyeleti szakvélemény esetén ad támogatást, ez majd kikényszeríti a szakmai regisztrációt is, azaz az erdőgazdálkodókénti nyilvántartásba vételt annál a bizonyos, még több mint minden 4. hektár rábaközi magánerdőt tulajdonló tulajdonosi körnél is.

A rábaközi magánerdők zömében, főként ha a megalakult erdőgazdálkodói közösség 10 ha fölötti tulajdonnal rendelkezik, aszály-sorozat mentes évtizedekben haszonnal lehet gazdálkodni, mivel arányaiban elég sok a véghasználatra megérett vagy a rövid vágásfordulók miatt hamarosan vágáséretté váló erdő, különösen a nemesnyárasok esetében.

Az elmúlt 3 esztendő aszályos időjárása alaposan próbára tette a gazdálkodókat: egymás utáni években a teljes sikertelenség miatt újra meg újra első kivitel jellegű (és költségű !) erdősítés-ismétlések, az ismétlésre nem szorulóknak is a rengeteg kiszáradt csemete pótlása; az idő előtti kényszer-véghasználatok a sok száradék szerkezetet tönkretévő hatása miatt; de „enyhébb esetekben” is az egészségügyi fakitermelések soha nem látott mértéke jellemzi ezt a Rábaközben, de általában a Kisalföldön igen szomorú időszakot.

A Rába folyó *hullámterében* különösen jól figyelemmel lehetett kísérni a kiszáradási folyamatot. Riasztó látványt mutattak, és helyenként még ma is mutatnak a szinte teljesen tövön száradt nyárasok; a 10-20 éves nemesnyárasok (végkifejletében függetlenül attól, hogy milyen klónúak !) éppúgy kiszáradtak, mint a községhatárokat jelölő 60-80 éves őshonos feketenyárasok. A folyómeder alján csordogáló víz néhány helyen épp csak bokáig ért, a parti fák töve helyenként 5-8 méterrel magasabban volt/van, mint a víz szintje az év zömében, „áradáskor” pedig a vízszint mindössze egy-két métert emelkedett ebben az aszályos évszorosozatban: a gyökérzet nem érhetette el.

A Rába hullámtéri magánerdő gazdálkodók az akármilyen (de még nem véghasználati !) korú, már 40-50 %-ban tövön száradt erdeiket kénytelenek voltak levágni, menteni a menthetőt, számolva jelentős bevétel kieséssel, illetve azzal a problémával, hogy az üzemtervek ezekre a helyekre - a korábbi átlagos idő-és vízjárás alapján - nemesnyár felújítást írnak elő.

Akinek a területén kisebb arányban van jelen nemesnyár, könnyebb helyzetben van egy kevéssel, nem kellett szembe néznie ilyen arányú pusztulással, de a száradék mennyisége náluk is jelentősen nagyobb, mint a szokásos, tehát mint az elfogadható.

Az erdőfelújításokon helyenként meglátszik a fahasználati többletköltségek ill. a gyenge árbevételek rossz saldo-ja miatti „spórolás”, ami nem ritkán az ápolások elmaradását is jelenthette.

De ma is, mindezek ellenére is található a Rábaközben mintaszerű magánerdők is, amelyeket a tulajdonosaik büszkén bemutathatnak, hiszen látszik ezeken az erdőkön a jó gazda gondossága.

* * * * *

Rábaközi közel évtizednyi mgtsz-erdőgazdálkodás szakfelügyeleti, és további 5 évnyi erdőfelügyelői saját terepi tapasztalatom, és az ott dolgozó, elsősorban a ma is terepi munkát végző - soproni végzettségű - *erdésztechnikus* kollégáimtól származó tapasztalatok, szakvélemények rendszeres összegyűjtése, és az ökológiai, ezen belül erdészeti szaktudományos alapismeretek közé illesztése alapján írtam a fentieket.

Győr, 2004. június

(: Bolla Sándor :)

erdésztechnikus, erdőmérnök